

Mera ljus på Montessoripedagogiken!

Etthundra år efter att den första Montessoriskolan öppnades finns det ett stort internationellt intresse av att granska mekanismerna bakom den framgångsrika pedagogiken. Det intresset tycks dock vara desto svalare i Sverige, berättar ett antal debattörer på dagens sida.

I samband med att det gått 100 år sedan den första Montessoriskolan öppnades arrangeras världen över olika manifestationer. Detta sker samtidigt som den svenska skolan debatteras flitigt. Från politiskt håll kommenderas "ordning och reda i skolan". Debattörer å andra sidan pekar på vikten av att förändra skolan i grunden, samt att skolan i alltför liten grad svarar mot de krav vår samtid ställer.

En i raden av de som uppmanar till reformering är Sven Bremberg vid Statens Folkhälsoinstitut, som år 2006 lade fram en utredning som tydligt visar på samband mellan skolans problem och elevers psykiska ohälsa. Bland annat saknar många elever trivsel, delaktighet och motivation. Bremberg föreslår därför som en åtgärd att systematiska sammanställningar av resultat från studier av olika pedagogiska metoders effekt presenteras.

I ljuset av dagens skoldebatt vore det rimligt att anta att hans förslag skulle få starkt gehör. Att det motsatta förhållandet ser ut att gälla framstår därför både som märkligt och förbryllande. Från svenskt forskarhåll har nämligen Montessoripedagogiken, den i särklass största så kallade alternativa pedagogiken i Sverige, ännu inte rönt något intresse.

Montessoripedagogiken är etablerad i 110 länder världen över. I Sverige idag torde antalet verksamheter överstiga ett tusental från förskola till grundskolans senare år. Även om intresset för att granska Montessoripedagogiken vetenskapligt är svalt i Sverige, så är det inte så att forskning saknas internationellt. I tidskriften Science publicerades under hösten 2006 en amerikansk jämförande studie mellan barn i Montessoriskolor och barn i traditionella skolor. Studien undersökte barnens färdigheter i läsning/skrivning samt deras sociala förmåga. I båda fallen visar resultaten på betydande skillnader till fördel för barnen i Montessoriskola.

2003 lade professor Kevin Rathunde vid universitet i Utah fram en rapport där ungdomar från Montessoriskolor jämfördes med ungdomar i traditionella skolor. Studien visar entydigt att eleverna i Montessoriskolorna i betydligt högre grad upplevde trivsel i skolan och motivation till skolarbetet. De upplevde i högre grad skolan som utmanande och uttryckte känslotillstånd som exempelvis glädje, avspändhet och stolthet under skolarbetet.

Dessa rapporter indikerar att Montessoripedagogiken är framgångsrik inom områden där den svenska skolan idag ser ut att ha stora svårigheter. Det förefaller således paradoxalt att intresset i Sverige att syna den i särklass största så kallade "alternativa pedagogiken" inom förskola/grundskola i det närmaste är obefintligt.

Istället för vetenskapligt belagda resultat råder det ett flertal ogrundade åsikter om pedagogiken i fråga. Ett av de senaste beläggen är från en mellansvensk kommun. Den kommunala Montessoriskolan var den enda skolan i denna kommun där samtliga elever klarade de nationella proven för grundskolans år fem. Övriga skolor fick uppseendeväckande låga resultat vilket resulterade i två helsidor i lokaltidningen. I artikeln slås fast att

Montessoriskolans goda resultat förklaras av föräldrarnas engagemang. Ingen uppföljning av resultatet ägde rum, varken av medier eller skolmyndigheter. Tänkt om förklaringen är en helt annan? Kanske är det så som ovan angivna studier indikerar, att Montessoripedagogiken i sig är en möjlig väg att möta de utmaningar som skolan står inför idag?

Montessoripedagogiken ser lärande och meningsskapande som livsvillkor där följande betingelser krävs för att dessa ska kunna tillgodoses.

- Att varje människa är unik och ska bemötas med respekt för sina möjligheter och behov att växa är en ledande tanke i Montessoripedagogiken. Denna respekt genomsyrar hela verksamheten vilket leder till att eleverna å sin sida bemöter läraren och sina kamrater på samma sätt.
- Eleven har medinflytande och kan påverka sin kunskapsinläring liksom verksamhetens inriktning. Montessoripedagogikens mål är medvetna elever som ifrågasätter förgivettaganden och som kan resonera och problematisera. Detta gäller inte minst fredsfostran och att utveckla en förståelse för en hållbar utveckling, områden som är centrala inom pedagogiken.
- Lärande manifesteras bäst när verksamheten kännetecknas av frihet och präglas av social samvaro. Friheten förutsätter dock en tydligt utvecklad struktur.
- Skolämnenas inbördes relation och holistiska grund underlättar lärande genom att samband och sammanhang tydliggörs.
- En modernisering av skolverksamhetens och klassrummets organisation för att hantera en verksamhet där eleven har eget ansvar och inflytande. Av den anledningen ser den fysiska miljön i en Montessoriverksamhet annorlunda ut än ett traditionellt klassrum. En tydlig skillnad är tillgängligheten av material och faktaböcker som tillgodoser elevernas nyfikenhet och som stimulerar deras lärande.

När dessa villkor tillgodoses är det inte betygen som styr eleverna utan istället en inre motivation att lära. Sammanfattningsvis kännetecknas Montessoripedagogiken av att, utifrån barnets perspektiv "handla och kommunicera", istället för som traditionen föreskriver "lyssna och svara". Vi vill hävda att detta är en grundförutsättning för att eleven ska känna trivsel, delaktighet och motivation. Vi frågar oss därför om det inte istället för att ge läraren mer maktbefogenheter är angeläget att i grunden förändra skolan. Vi är övertygade om att vetenskapliga studier kring Montessoripedagogiken som skolform kan bidra med viktig kunskap.

Nätverket M.E.R. Montessori Education and Research

Eva-Maria Ahlquist, universitetsadjunkt, doktorand,
Lärarhögskolan i Stockholm

Bodil Cronquist, universitetsadjunkt,
Malmö högskola lärarutbildningen

Britten Ekstrand, fil.dr. lektor,
Högskolan Kristianstad

Christina Gustafsson, professor

Uppsala universitet

Per Gynther, universitetsadjunkt,
Lärarhögskolan i Stockholm

Karin Heberlein, universitetsadjunkt,
Malmö högskola, lärarutbildningen

Margareta Johansson, fil.dr. lektor,
Lunds universitet

Josefin Larsson, universitetsadjunkt,
Lärarhögskolan i Stockholm

Kerstin Signert, universitetsadjunkt, doktorand,
Göteborgs universitet